

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

Téléph : 20865

xxviième ANNÉE

15 Juillet 1932

İÇTİHAAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 349

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

15 Temmuz 1932

GUSTAVE LE BON VE ESERİ

17 Şubat, 8 Mart, 18 Mart ve 10 Nisan 1932 Tarihlerinde BÉNE-BERTH ve UNION FRANSAİSE, HALK EVİ ve DAR-UL-FÜNUN « Conférence » salonlarında verilmiş olan « Conférence » .

Maba'd ve hitam : Üst tarafı 343 , 344 , 345 inci sayılarda

GUSTAVE LE BON UN EVİNDE

Ruhul-Akvam ı terceme etmiş ve Ruhul - Cemahiri ve Terbiyenin Psychologiası nı okumuşdum : 1905 senesindeyiz . Rus-Japon harbi devam ediyor , Rus orduları ric'at ediyor ve bozğun halindedir . Rus dostluğu Fransada hakim . Ölmez Artist Sarah Bernard, Chatelet civarında kâ'in kendi Teatrosunda rus mecruhları menfa'atına bir piyes temsil ediyor . Bir gün evvel, bir mektubla, kendisi için yüreğim heyecanlarla dolu, büyük mütefekkinden bir mülâkat istemişdim . Kapım çalınıyor, müvezzi' bana bir «Cart pneumatique» veriyor . Sabırsızlıkla bunu okuyorum : Üstad bu gün öğleden sonra sa'at 2 de beni kabul ediyor : Adres 29 Rue Vignon - Madeleine . Mukannen sa'atda kapısını çalıyorum . Bir hizmetçi kız kapıyı açıyor . Beni bir insan iskeletinin[*]sırttığı ve büyük bir Buddha nın tefekküre dalmış olduğu vasi' bir salona götürüyor . Bu salon adetâ bir Tarihi Tabi'î ve Âsarı Atika muzesidir :

« Laboratoire » haline konmuş bir oda da üstad « Physique » taharriyyatını yapıyor . Bir dakika sonra muhterem filosof salona giriyor ve elimi sıkmak için elini uzatıyor . Siması tatlı bir tebessümle aydıdır . Gözlerinde derin tefekkürlerin tulu'larının ışığı görülüyor . O sırada idi ki **İstihal'i Madde**=Evolution de la Matière ve **İstihale'i Kuva**=Evolution des Forcees eserleri salona bitişik mesa'î odasında hazırlanıyordu . Bir az kovuklarına çekilmiş gözler, gençliğe has bir parlaklıkla şu'leleni -

yordu . Zekânın bir inşi'a'ı var, ki güzelleşiyor ve zamanın tahribatını, seven gözlere göstermiyor .

Benim söze başlamamı bekliyordu . Kendimi takdim ettim bir Türk san'atdaş : Doktor kendisine derin hayranlığımı ve isminin Türkiyede bulduğu alâka ve muhabbeti arz ettim . Ruhul-Akvam tercememden bahs ettim . Bu kitabın bir noktası hakkında kendisine bir mülâhaza arz etmeme müsa'ade etmesini rica ettim . Buyurun dedi . Ruhul-Akvam kitabınızda Japon medeniyetinin sadece bir ciladan ibaret olduğunu söylüyorsunuz . Halbuki gazeteler bunların yalnız, maddî bir terakki gibi nazarı i'tibara alınabilen Harb ilimlerini değil , en mütemeddin milletlere lâıyık ahlakî mu'amelelerini de senâ ediyorlar . Meselâ Japonlar, Harb meydanında ölen Rus zabitlerinin üzerlerinde buldukları kıymetli eşyayı Salibi Ahmerler vasıtasile bunların a'ilelerine gönderiyorlar . Halbuki diğer asrî kavmler Harb meydanında ölen zabit ve askerler üzerinde bulunan bu eşyaya gana'imi harb, «Butins de guerre» diyorlar .

Japonların bu mu'amelesi yüksek derecede mütemeddin ve yüksek derecede faziletli bir ruh göstermiyor mu ? Ölen bir düşman, öldüğü ândan i'tibaren artık düşman değildir ve onun nesi varsa hep dul zevcesinin ve yetim çocuklarının olur . Diğer taraftan yeni harbler yalnız cismanî kuvvet istemiyor, riyazî hesaplar , pek karışık bir tanzim ilmi de istilzam ediyor .

Muhterem hekim , büyük adamlara has bir tevazu'la mülâhazamı kabul etti . Ruhul - Akvam ın müte'akıb tab'larında bu fıkra ta'dil ve Japon kelimesi tay edilmiş bulundu .

Fakat nokta'î nazarını tamamen ıbtal etmek istemiyerek ilâve etti : «Dikkat ettinizmi Amiral

[*] Bu iskeletin, gençliğinde G. Le Bon u sevmiş olan bir kadının olduğunu 15 mart 1932 tarihli Les Annales da çıkan, «Dr. Faust de la Rue Vignon» adlı ve merhumun hayatına tahsis olunmuş makalesinde Princesse Bibersco bize haber veriyor ve bunu bizzat merhum üstad dan öğrenmiş olduğunu yazıyor . A. D.

Togo İmperatoruna gönderdiği raporda zaferî, ecdadımızın ruhlarının yardımile kazandık diyor. Bu ecdad perestlik dir. Kavmî ve Psy - chologia'î mertetebeyi tesbit etmek için bu kâfidir. Japonlar vaktile eyi yay kullanır eyi ok atarlardı. Şimdi ellerinden ok ve yay alındı , bunların yerine Rovolver ve Mitrayyoz verildi şimdi de bunları aynı meharetle isti'mal ediyorlar » .

Söz , hekimin mu'azzam eseri olan La Civilisation des Arabes ın, Kahirede Arab - caya terceme edilmesi hakkındaki projeye intikal etti . « Müslümanlar inşallah larile acele etmezler » dedi. Filhakika bu proje, halâ hayyizi fi'le çıkmamıştır. Halbuki her ne ba - hasına olursa olsun bu kitabı terceme etmek Arab milleti için millî bir vazife görölmek lâzım gelirdi. İkdâm sahibi Ahmed Cevdet Bey braderimizden öğrendiğime göre Zeki Magamız Bey merhum « Medeniyeti İslâmiyye Tarihi » ni yazar - ken bu kitaptan çok istifade etmiştir . Eser Kana'at Kitabhanesi tarafından basılmıştır .

Sonra Gustave Le Bon , bana Paris de ne yaptığımı sordu . Bir taraftan göz hastalık - larında ihtisas için çalışdığımı , diğer taraftan Fransanın hareketi edebiyyesini ta'kib etmekte olduğumu ve şimdiye kadar bir kaç cild Fransızca şi'ir mecmu'ası neşr ettiğimi söyledim . Bunun üzerine bana bir az mütehayyir nazarla baktı ve manzumelerimden kendisine bir nu - mune vermemi temenni etti .

O sırada yeni yazmış olduğum « Les chants des proscrits », ya'ni menfilerin türküsü unvanlı ve Max Nordau a ithaf ettiğim sonnet yi okudum . Bu sonnet nin mensur tercemesi şöyle yapıla bilir :

Yük altında ezilen bir soy at gibi, inlemek - sizin vazifenin arkası sıra gideceğiz

Şehidlerimizle yıldızlandıracağımız dahage - niş ve daha aydın bir semaya doğru gideceğiz.

Muhabbet yarelerimizi okşayarak gideceğiz.

Kanımız bir ziya seyli gibi fışkıracak . ve Şimşek gözlü ve mühib eserli ilk fecri i'gal edeceğiz .

Asırlar yüreklerimizi , halas bulmuş ırkların

ve ilga olunmuş müstebidlerin hafızalarında saklayacak .

Biz müstakbel zaferlerimizi tes'id ederek öleceğiz .

Volkanların ejderleri, zanbakların kü'eysleri, şefkatle dolu nağmeler, ve yıldırım feryadları , bizim yüzüncü ölüm yıl dönümümüzde kalb - lerinin çarptığını duyacaklar . [*]

Pek dikkatle dinledi , sonra samimî bir eda ile « Ben nazm san'atının yabancısıyım , fakat bizim lisanımızı kullanmak hususunda sizde' bir pehlivan çevikliği var ve bir Türk gibi kuvvetlisiniz . » dedi, bu teşci' önünde eğildim ve teşekkür ettim . Edebî olmayan bir Confe - rance arasında bir sonnet okumak size mûna - sebetsiz görüne bilir fakat şühretşi'ar muhata - bımın arzusile iki def'a temdid olunan bir mu - lakatı harfi harfine kayd etmeye dindarane bir i'tina ile i'tina ediyorum .

Hanım Efendiler ve Bey Efendiler, bu mu - sahabemin hulâsası olmak üzre , Paris de La Revue Bleue mecmu'asında intişar eden bir makalemnden ifraz ettiğim bir parçayı okuya - cağım :

Cihan Harbi mu'azzam ve müdhiş bir kitab oldu . Bu cehennemî kitabı en eyi okuyan , en eyi anlayan G. Le Bon dur. Asrımızda, içtima'î sukut ve su'udların , ihtirasların , içtihadların , i'tikadların etc. âmillerini en eyi anlayan ve bâ husus en eyi tahlil eden Fransız hekimi odur.

1907 de intişar eden La Psychologie du socialisme, on sene zarfında tahakkuk eden Peygamberliklerle doludur . Bu büyük müte - fekkirin kullandığı ölçü ve terazi nin dakikli - ğini ve doğruluğunu tevsik için başka mı'yar aramaya ihtiyaç yoktur.

Gustave Le Bon Psychologiayı ihya etti ve ölmez Claude Bernard ın insan Physiologiasını yükseltmiş olduğu müsbet ilmler mertebesine çıkardı .

Bu meşhur Fransız Psychologia ve Socio - logia âlimi hiç şüphe yok, cihanı saran karanlık gecenin haricine bir az çıkmamıza müsa'id olan meş'alelerden biridir.

[*] Fransızca aslı 341 numrulu « İctihad » da var .

Hanımlar , Beyler , diğer bir çok ilm uhiblerinin ve deha hayranlarının üstadı olmuş olduğu gibi benim de üstadım olmuş olan G. Le Bon, içimizden ga'ib oldu . Bundan dilhunum, ve yüreğim uzun müddet kanadı . Yalnız bir düşünce beni tesliye ediyor . O büsbütün öl -meyecek kadar çok nur neşr etmiştir . Hayranı olduğum vasi' zekâlardan Guyau nun dediği gibi sevilen kitab ölümün bile kapamadığı, açık duran bir gözdür , orada, bir insanın en derin tefekkürü , bir nur şu'a'ı halinde , da'ima görülebilir olur .

Bir çok zamandan beri sönmüş, fakat şu'a'ları halâ nâ mütenâhi fazayı tenvir etmekde olan yıldızlar gibi , yakın zamanda üful eden meşhur üstadım ve muhterem muhibbim G. Le Bon, « İlm in ihdas ettiği sera'ir tenvir ettiği sera'irden ziyadedir = La science crée plus de

mystères Qu'elle n'en éclaireit » vecizesine rağmen fikirleri tenvir edecek ve daha uzun müddet , pek uzun müddet, etrafı ihata eden zulmetle mücadele etmek için müfekkire'i beşerin taze kuvvet aldığı bir menba' olacaktır .

İçinde, Voltaire in vefat ettiği ve bu gün bir Voltaire muzesine tahvil edilmiş olan Şa -toyu **Ferney** de ziyaret ettim . Altında meşhur hekimin yüreği mahfuz olan ve divara mulâ -sık bir mermerin üzerinde şu yazı okunuyordu:

Voltaire in kalbi buradadır, fakat ruhu her tarafdadır : La cœur de Voltaire est ici, mais son esprit est partout .

Aynı suretle biz de « conference » e ni -hayet verirken , diye biliriz ki G. Le Bon un cesedi Fransa da yatıyor . Fakat ruhu her ta -rafda yaşıyor .

Fransız Edebiyatı :

André Maurois dan :

FRANÇOISE

İlk nörsü(dadı) ruhbani hakla hüküm sürdü. Doğduğu zamandan beri, beşiğinin yanında, bu ahpapca ve sert yüzü gören, Françoise, onu arz kadar eski zannediyordu . Yaşadığı alemden memnun olduğu için arzularını yerine getiren sa'adetler ve hayali mahlûklar tehayyül etmek ihtiyacını hissetmiyordu. Bununla beraber, bah-tiyarlık kendisine her uzak şey hakkında hari-kul'adelik hissi veriyordu .

«Gignol»dan (bir nevi' kuklalı karagöz)dön -düğü vakit, diyordu ki :

— Timsahdan korkan küçük kızlar var , fakat, ben eyi görüyorum ki bu üzerine bir parça yeşil kumaş dikilmiş bir ağaç parçasıdır.

— Ya şeytanı, Françoise, gördün mü ?

— Evet , bir nevi vahşiden başka bir şey değil .

Bâzan beklenilmeyen bir felâket ebedi zan -nedilebilen bir idarenin nihayetini getiriyordu.

Nörs, halledilmedi, kendisini aşka hasr etmek için feragat etti . Onunla beraber, Françoise için, bu pek yumuşak küçük ruhun yegâne hayatını

teşkil eden , bir an'ana , bir takım merasim kaip oluyordu. Bir sene zarfında zaif ve fazi -letsiz hükûmetler birbirini takib edecekler .

Vahşi Leoni, istihzacı Angel, zaif Mis Pat -rik gibi hâlis serseriler bir gün süren geçici kanunlar ilân edecekler.

Hiç bir şeyi saymayan, hiç bir şey'e ri'ayet etmeyen Léoni nin ne nufuzu olabilir.

Uyanmanın, banyonun, yemeklerin mukad -des saatlarından gafil .

Bunları kendisine hatırlattıkları vakit kü -für ediyor :

— Senin nörsün deli idi , diyor .

Bu putların katli 'âmı , evvelen münfe'il , sonra da mütecessis olan, Françoise in hoşuna gitti .

Harbin arefesinde doğan kız , asker baba -sında ancak sert fakat geçici bir galip görüyor.

Annesini dünyada her şeyden fazla seviyor . Fakat, annesi , o zaman meraklı ve yorgun olduğu için her vakit kendisine nezaret edemiyo . Zaten usulsuz aşk kalplerde intizam te'sis etmez